

ĽUBOMÍR HORNÍK

ŠIESTA NÁBOJNICA

 PERFECT

Príbeh
spravodajského dôstojníka
z druhej svetovej vojny

ĽUBOMÍR HORNÍK

ŠIESTA NÁBOJNICA

Príbeh spravodajského dôstojníka
z druhej svetovej vojny

Príbeh
spravodajského
dôstojníka
z druhej
svetovej
vojny

ĽUBOMÍR HORNÍK

ŠIESTA NÁBOJNICA

PERFEKT

Text © Lubomír Horník
Design © Pavol Janoško
Cover Design © Pavel Čisárik
Slovak edition © Perfekt 2015

Šiesta nábojnica

Autor textu: Lubomír Horník

Jazyková redaktorka: Petra Hamzová
Grafická úprava a zalomenie: Pavol Janoško, DTP Perfekt
Obálka: Pavel Čisárik

Vydal Perfekt, a. s., Karpatská 7, 811 05 Bratislava,
ako svoju 712. publikáciu.
Rok vydania 2015
Prvé vydanie

Tlač: Finidr, s. r. o., Český Těšín

Knihu si môžete objednať vo vydavateľstve PERFEKT, Karpatská 7,
811 05 Bratislava 1, fax: 02/52 49 97 88, e-mail: odbyt@perfekt.sk
alebo kúpiť na rovnakej adrese v Kníhkupectve Vojtecha Zamarovského,
alebo na www.perfekt.sk s 30 % zľavou.

Elektronickú verziu tejto knihy si môžete kúpiť na portáloch www.martinus.sk,
www.dibuk.sk, www.datart.sk a www.prestigio.sk.

ISBN 978-80-8046-714-2

www.perfekt.sk

V skutočnosti to, čo sa nazýva osudom, nie je nič iné ako závislosť človeka od skutkov a myšlienok iných ľudí, o ktorých nemusíme mať ani poňatia. Tieto myšlienky a skutky sa splietajú do zamotaného kľbka životných okolností a nepriamo utvárajú náš život...

neznámy autor

Prológ

Všetky vojnové operácie, deje a rozhodnutia sa počas druhej svetovej vojny stali tak, ako sú uvedené v tejto knihe. Iba okolnosti a ľudské príbehy sa mohli stať tak, ako o nich píšem.

Hlas, ktorý sa ozval v slúchadle telefónu, patrilo staršiemu mužovi. Bol rozhodný a pevný, ale súčasne som v ňom cítil ostýchavosť. Ponúkal mi svoj príbeh a prekvapil ma, lebo som nechápal, prečo práve mne. Pracoval som ako redaktor v Slovenskej televízii a nemal som čas ani chuť spisovať dajaké príbehy, chodiť k niekomu a počúvať jeho nostalgické spomienky. Nenápadne naliehal a odvolával sa na môjho dávneho priateľa.

Nuž ale ťažko sa dokumentaristovi odmietajú takéto ponuky a napokon som ani ja neodolal. O pár dní som zazvonil pri dverách na druhom poschodí v pochmúrnom bratislavskom nájomnom dome.

Otvoril mi statný šedivý muž, možno trochu vyšší odo mňa, s hustou sivou hrivou. Na tvári mu pohrával rozpačitý úsmev plný očakávania a priznám sa, že aj keď som ešte poriadne nevedel, o koho ide, cítil som voči nemu určitý rešpekt. Ako mi neskôr povedal, blížil sa k sedemdesiatke, ale jeho vzhľad, vytrénovaná postava a čulý pohľad sivomodrých očí zďaleka jeho vek nereprezentovali.

„Stále ešte cvičím. Ráno aj večer.“ Povedal akoby na ilustráciu k tomu veku. Posadil ma za stolík k oknu s výhľadom na pustý mestský dvor uzavretý meštianskymi domami s dvomi starými gaštanmi. Na stolíku ležali tri zošity, husto popísané drobným úhľadným písmom.

„Tu sú moje poznámky a spomienky...“ povedal a prešiel silnou dlaňou po ošúchanom obale. „Môj príbeh z druhej svetovej vojny by dnes asi neprešiel,“ a začal rozprávať...

Čo s tým, položil som si rečnícku otázku, keď som doma držal ohmataný obal písanky, ktorú mi pán Schirmman požičal. Aj som si odpovedal – možno, niekedy, neskôr...

Ten čas prišiel po rokoch, raz večer, keď som už nebol taký zaneprázdnený a narazil som na starý zošit. Dal som sa do čítania a prsty ma zasvrbeli. Veď by bola škoda nechať takýto bohatý príbeh zahnúť v zásuvke...

autor

1

Na východ!

KOLOSIVKA január 1943

Leiderman

„Najlepšie bude, pán nadporučík, keď sa porozprávame v pokoji a s cigaretou, ak chcete!“

SS-sturmbannführer Horst Leiderman si prehodil nohu cez nohu a skúmavo sa zahľadel na Schirmmana. Tvrdosť, ktorou pôsobila jeho hranatá, tmná tvár, neveštila nič príjemné. Občas si plesol rukavicami po sárach vyleštených čižmami, keď chcel zdôrazniť význam svojich slov, alebo naznačiť represiu, ktorá po nich bude nasledovať. Čierna uniforma však vzbudzovala rešpekt sama o sebe. Lebka, skrížené kosti a orlica s hákovým krížom dávali dostatočne zrozumiteľne najavo, čo sa protivníkovi môže stať.

„Začneme ešte raz. Vaše meno a zaradenie!“

V miestnosti bolo príjemne teplo, aj keď vonku treštal mráz. Podchvíľou vchádzal službukonajúci a prikladal polená do veľkej pece v rohu vedľa dverí. Samotná miestnosť nepôsobila príliš útulne. Pravdepodobne bola úradovňou nejakého funkcionára miestneho sovieta a možno tu niekto predtým býval – trochu to naznačoval aj starý nábytok. Ale už to nebol život tejto chyže. Už tu nevoňal čerstvý chlieb a čaj a na ošúchanom príborníku neležali hlinené misky a riady, na klinci neviseli drevené lyžice. Nad dverami svietilo okienko zachovalého bieleho náteru, kde predtým visela rodinná ikona. Ostatný nábytok Nemci zväčša vyhodili, spálili

a nechali len to najpotrebnejšie. Ako miestnosť veliteľa splňala požiadavky na riadenie einsatzkomanda, aj na vypočúvanie.

„Nadporučík Schirmman, 102. pluk Zaistovacej divízie slovenskej armády.“

„Slovenskej armády...“ zadumane zamrmlal Leiderman. „Otázka je, či nepracujete aj pre niekoho iného!“

Leiderman rozprával po slovensky, aj keď s chybami, ale celkom zrozumiteľne. „Schirmman nie je slovenské meno?“

„Môj otec je Nemeč,“ odpovedal Juraj a zadíval sa do okna. Mráz vytvoril na skle obdivuhodné ornamenty. Odrazu mu bolo clivo po otcovom prísnom pohľade, v ktorom sa starostlivo ukrývala jeho otcovská láska, po jeho útočisku pivnici s čistými sudmi výborných vín, vždy čistými pohármi a pedantne umytým a uloženým náradím, po láskavej matke a jej mäkkom pohľadení, po Gerde – jeho živej encyklopédii umení. Ktovie, či si už niekoho našla...

„Ja som sa tiež narodil na Slovensku, v Teutschendorfe. Keď som mal desať rokov, naši sa presťahovali späť do Veľkej nemeckej ríše, do Freisingu na strýkovu farmu. Národ volá a vyžaduje vašu vernosť! Aj vy by ste mali na to myslieť!“

Leiderman hovoril akoby pre seba, nehľadiac na stojaceho Juraja. Možno sa v jeho pohľade mihlo čosi ako spomienka, možno zavoňalo ihličie z lesov Kremnických vrchov, možno záblesk spolupatričnosti z horských baníckych chalúp nemeckých osadníkov, možno. Ale Juraj viac cítil tvrdosť rudy, ktorú dolovali Leidermanovi predkovia. A tá ruda vykresala esesáka Leidermana a zanechala na ňom svoje nezmazateľné stopy.

„Tak si sadnite a povedzte mi čosi o vašom zaradení. Myslím, že ste neboli veľmi presný!“

„Som príslušníkom prieskumnej čaty!“

„No vidíte, aké je to ľahké! Akým spôsobom udržiavate kontakt s ukrajinskými banditami?“

„Nemám žiadny kontakt s partizánmi, Herr sturmbannführer!“

„Netarájte hlúposti! Podpálili ste sklad benzínu, vyhodili do vzduchu sklad munície – očividne tam žiadni partizáni neboli, ale strážili tam vaši vojaci!“

„Som len veliteľom strážneho oddielu! Samého ma dosť prekvapilo, ako sa tam mohli partizáni dostať! Aj minule sa stalo, že zápalné fľaše zhodili z lietadla!“

„Pán nadporučík – na rozprávky som príliš skúsený. Ak z vás nedostanem pravdu ja, máme aj iné prostriedky. Predpokladám, že viete aké!“

Rukavice plesli o sáru čižmy.

„Nemám vám už viac čo povedať, nič viac neviem – okamžite som vyhlásil poplach a dedičanov sme vyhnali z dediny!“

„To vôbec nebolo také potrebné – nebola by ich škoda! Nuž tak, ako je to s tým vašim spojením?“ Leiderman sa naklonil dopredu, akoby sa snažil objaviť pravdu v Jurajovej tvári, v jeho očiach a nie v jeho ústach.

Nadporučík však mlčal. Pokladal za zbytočné opakovať, čo už raz povedal, a tak mlčal. Stále nepociťoval blížiac sa nebezpečenstvo. Ešte stále bol zvyknutý nepovažovať čierne uniformy za symbol smrti, ale bral ich ako rovnošaty spolubojovníkov – veď spolu s čiernymi uniformami pochodovali proti spoločnému nepriateľovi. A tým, že sa s nimi vedel dohovoriť ich jazykom, spadli obavy a strach, ktoré mali okupované národy.

Ešte netušil skrytú hrozbu v Leidermanovej tvári a jeho plieskajúcich rukaviciach. Nemal strach, ani nevedel prečo. Netušil, čo príde.

Leiderman však považoval jeho mlčanie za určitú formu priznania.

„Tento prípad musím vyriešiť. Ak neprehovoríte, zajtra vás popravíme!“ Pleskot kože o kožu zaznel ako výstrel. Leiderman to povedal akoby mimochodom a podišiel k dverám.

Čo to je „popraviť“ – uvažoval Juraj. Mohol by ma dať popraviť dôstojník spriatelenej armády? Veď nespolupracujem s nikým!

Leiderman povedal niečo službe a o chvíľu do miestnosti vošiel esesák veľký ako skriňa. Bez výstrahy Jurajovi jednu tresol a nadporučík sa omráčený zviezol na zem. Zápasník ho rukami, ktoré pripomínali chápadlá, schmatol ako handrového panáka a odviekol do prázdneho skladu v suteréne.

BRATISLAVA február 1942

Schirmman

Gaston si prehodil športový vak cez plece a zakýval smerom k oknu nad vchodom do štábnej budovy. Chvíľu sa pozeral na miesto, kde tušil

priateľov pohľad a potom sa pridala k Modrákovi. Modrák vliekol okrem vojenského plecniaka plnú kabelu a Schirmman by sa stavil s hocikým, že ju mal napchatú zvyškami menáže. Nadelil mu ju Mazánek včera pri poslednej spoločnej večeri, krátko po tom, ako Modrák zhltať rozlúčkový rezeň a zemiakovú kašu.

Nadporučík nechal ruku chvíľu vo vzduchu. Dvojica zmizla za rohom a on si predstavoval, ako sa s nimi o pár týždňov opäť stretne.

14. februára 1942 Vojenská akadémia v Bratislave vyradila svojich prvých absolventov a vzorní vojaci dostali dva týždne dovolenky, aby sa rozlúčili s rodinami. V máji, po krátkej mobilizačnej príprave, mal byť pripravený ďalší kontingent slovenských vojakov na východný front.

Juraj to nebral tragicky, ale ani sa netešil. Po troch rokoch si zvykol na vojenský život a pokladal ho ako svoje zamestnanie. Erár, skromná strava, zbrane a výcvik sa stali jeho každodennou činnosťou. Spolužiakov bral celkom nezúčastnene, keď sa dalo, pomohol, ale nikdy nie za každú cenu. Veľa priateľov nemal. Len s dvoma si rozumel trochu viac: najviac s Gastonom, štíhlym, šlachovitým mladíkom od Zvolena, trampom a spevákom, gitaristom, neúnavným a vytrvalým športovcom, dobrým strelcom a šikovným prieskumníkom. Vždy s ním súperil, ale z pretekov mali väčšinou zábavu – sily boli zvyčajne vyrovnané.

Modrák bol z iného cesta – nepretekala a nesúťažila. Robil vždy, čo bolo potrebné, splnil všetky povinnosti bez zvyšku a tiež patril medzi najlepších. Postavou bol trochu zavalitejší, pretože vždy a všade rád jedol, ale na cvičisku to vôbec nebolo poznať – bol rýchly a obratný ako hociktorý zo spolužiakov. Medzi dvoch kamarátov zapadol vtedy, keď sa ho Schirmman zastal pri akomsi incidente s nesprátníkmi z tankovej jednotky. Domov ho čakala najdlhšia cesta, lebo vyrástol v Košiciach. Mesto patrilo po Viedenskej arbitráži Maďarsku, ale Modrák nebol Maďar. Pokiaľ si Juraj pamätal, otec pochádzal spod Tatier a mama zo Starej Ľubovne. Modrák si vlastne maďarské „občianstvo“ ani neužil. Na vojenskú akadémiu ho prijali v tridsiatom deviatom a domov často nechodil.

Na dvore školy šumelo, cvakali čižmy aj cvičné baganče, ruch sa odrážal od múrov zomknutých okolo dvora. Priestranstvu kraľoval obrovský starý pagaštan a niektorí poeti vraveli, že keď skončí škola aj strom vyschne. Zatiaľ sa však na túto smutnú etapu nechystal a láskavo tienil vchod do štábanej budovy – pravda, v inom ročnom období. Teraz bol február a starý pagaštan vystieral k oblohe holé ramená.

Zo štábnej budovy bolo vidieť až k bráne a k prístavku so strážnicou. Dnes bol deň trochu slávnostný a nezvyčajný – dvor ožil ďalšími frekventantmi s vojenskými batohmi, medzi nimi sa plietli iní v cvičných uniformách, do toho svietilo studené slnko a zo všetkých tých postavičiek stúpali obláčiky pary, ako vojaci dýchali. Cítil, ako do neho preniká sviatočná atmosféra. Sledoval to prelínanie špinavozelených, kaki a tmavých civilných šiat z obloka na prvom poschodí. Oblečený v novom, tmavohnedom obleku sa cítil nesvoj, od civilu si už odvykol. Napokon, pravdepodobne ho dlho nosiť nebude. Čoskoro ho čaká expedičný vlak s cieľom kdesi na sovietskom východe.

Kráčal po opustenej chodbe, ozvena hlasných hovorov, povelov a kriku slobodníkov postupne zanikala. Väčšina absolventov však zostávala v škole – budú sa pripravovať na transport a cvičiť.

Juraj nasával kasárenský mix – zápach krému na topánky, maziva na zbrane, spotených tiel a zatuchnutých uniforiem, pomiešaný so závanom pripravovaného obeda a celá tá zmes vytvárala pocit cudzieho domova. Bolo mu príjemne a do skutočného domova sa neponáhľal. Armáda bola pre neho druhou matkou, objímajúcou ho disciplínou, poriadkom a oduševnením stáť v prvom rade pri obrane... ideálov? Vlasti? Samého seba?

Z kasární to nemal ďaleko domov – len kúsok nad železničnou stanicou. Ale akosi sa mu nechcelo.

Na Vojenskú akadémiu v Banskej Bystrici ho prijali pred pár rokmi, presnejšie 15. novembra 1939. Napriek otcovmu odporu a matkinmu smútku odcestoval, ani sa poriadne nerozlúčil. Ťahalo ho k armáde, k zbraniam, stratégii boja, organizovaniu. Otec mu hovoril, že výcvik v armáde je vedomé plytvanie energie, ale Juraj s ním nesúhlasil. Bol presvedčený, že plytvaním je vedomá nečestnosť a pokrytectvo, politika, modlárstvo, kšeftovanie s kadečím – a to je aj hriech. Ľudia s vynaložením značného úsilia sú ochotní predstierať, že veria ľžiam toho druhého, aby si mohli dokázať, že ich vlastné lži sú pravda. Konfrontoval svoje predstavy s realitou. Jeho doterajší pohľad na armádu bol skôr pohľadom vojaka ako dôstojníka, pri svojej neskúsenosti veril v jej čestnosť, priamosť, systém a racionálne využitie údernej sily. Príliš sa nezamýšľal nad účelom použitia armády. Veril len v jej obranný charakter – veď preto štáty buďovali svoje vojsko – či nie? Zmätok v jeho predstavách vyvolala Hitlerova agresia smerujúca do Poľska, rozpad Československa a okupácia Čiech. Hitler použil armádu ako kladivo, ktorým chce vykovať z národov silné

zbrane v rukách nemeckých veliteľov. Nebola to príjemná predstava, ale hlbšie nemecké ciele mu boli ešte neznáme. V armáde nehľadal len pravdu, ale aj uspokojenie a naplnenie svojich túžob. Schirmman bral vojencinu ako športovec športujúci pre uspokojenie svojho tela, posilu ducha. Zvyšoval svoju silu, výkon, ale aj odborné znalosti a umenie viesť boj fair play. Chcel sa priblížiť k dokonalosti. Veril v čestnosť a v odvahu. Práve to ho ťahalo do armády.

Prihlásil sa k letectvu, lebo lietadlá boli jeho láskou. Nová slovenská armáda však nemala dostatok modernej techniky. Škola používala len Aviu B. 534/4, ktorú nedopatrením „zabudli“ českí vojenský letci, keď museli po rozpade Československa, v marci 1939 odísť do Čiech. Mala neustále nejaké poruchy a pri lietaní išlo o život. Súčasťou leteckého parku bola aj stíhačka Avia B. 534, ktorá bola opakom svojej kolegyne. Akoby zázrakom prežila ťaženie slovenskej armády do Poľska a napriek svojmu „nežnému“ vzhľadu bola hotovým nezmarom. Až v poslednom roku sa objavili v škole dva nové Messerschmitty Bf 109 a dva cvičné letúny Arado Ar 96B-2.

Koncom septembra 1941 sa akadémia presťahovala do Bratislavy, kde o niekoľko mesiacov vyradila prvých vyškolených slovenských dôstojníkov. Ešte v banskobystrickom pôsobisku, keď mali prváci začiatok výcviku za sebou, začal major Kubáň robiť nábor do nového útvaru parašutistov-prieskumníkov. Ponúkal študentom všestranný výcvik a univerzálnu vojenskú kvalifikáciu.

Gregor Kubáň, pružný, štíhly chlapík s vypracovanými svalmi, brúsil desať rokov po svete ako príslušník francúzskej cudzineckej légie. Keďže ani dlhá doba neudusila jeho vlastenecké cítenie, rozhodol sa odovzdať všetko, čo vedel, študentom vojenskej školy. Bol to drsný chlapík. Mal opálenú tvár, ostrý nos a pichľavé oči. Jeho hlas znel energicky a autoritatívne. Guľatá hlava mu pevne sedela na silnom krku ako boxerovi. Mal výraz muža, ktorý sa tvrdo opiera o zem, aby mu neubehla, neunikla. Vráska na ľavej strane nosa ku kútiku úst bola aspoň tri krát hlbšia ako rovnaká vráska na strane pravej a vzbudzovala dojem, že sa chystá k sardonickému úsmevu, k unavenému plaču alebo vyzývavému úškľabku. Nikto netušil, čo sa z toho repertoáru možností objaví. Ani sa nedočkal, lebo major Kubáň nič z toho neurobil. V jeho tvári ošľahanej životom v cudzích, orientálnych krajinách sa odrážal aj akýsi súcít, uznanlivosť a priateľstvo, ktoré kontrastovalo s jeho odmeraným a prísny správaním.

Svojich zverencov často prekvapoval silou, odolnosťou a vytrvalosťou, aj keď už bol v zrelom veku. Juraja zaujal a neskôr si uvedomil, že to nebola len jeho fyzická a vojenská zdatnosť, ale hlavne ľudskosť, ktorú len málokedy vycítil u dôstojníkov.

Začal u majora drieť. Kurz sebaobrany a boj s rozličnými studenými zbraňami, strelba z revolverov, samopalov a z pušiek, v pohybe, v rozličných polohách a z rôznych zbraní, ovládanie rozličných dopravných prostriedkov a hlavne telesná zdatnosť a výdrž. Doplnkový šport bol box.

Najskôr zverenci trénovali pozorovateľské schopnosti. „Nielen pozeráť – vy musíte aj vidieť!“ hovorieval major a rozhodil po stole rozličné predmety. Po krátkej chvíli ich prikryl a vojaci museli vymenovať predmety, ktoré si zapamätali. Napodobňoval rozličné zvuky a museli uhádnuť nielen ich zdroj, ale aj poradie, v akom nasledovali. Dôraz kládol aj na znalosť vzdialenosti výstrelu podľa záblesku. Len čo bolo vidieť záblesk, vojak začal počítat sekundy. Výsledok vynásobil tristoštyridsiatimi, a tak zistil, z akej vzdialenosti sa strieľalo. Dôležité bolo rozpoznať vzdialenosť zvukov – ľudskú reč je počuť do sto metrov, tichú pravu na deväťdesiat metrov, rozkazy a krik do tisíc metrov. Šepkanie do šesťdesiat metrov, kašľanie do štyridsať metrov, kroky do tridsať metrov, plazenie sa do šesnať metrov a vrčanie naštartovaného motora do tristo až šesťsto metrov.

Abiturienti chodili často lietať do Banskej Bystrice a na letisko do Vajnor, kde mali aj paradesantný výcvik. Juraj bral celú školu ako športovú disciplínu, a keďže bol športovec telom i dušou, dosahoval výborné výsledky.

Dnes sa však všetko skončilo. Doba hry na vojakov, nezáväzných potýčok, behania po „buzerplaci“ a „opičej dráhe“ sa končila. Za kasárenskou bránou čakal nemilosrdný svet, vojna a utrpenie.

To si frekventanti ešte neuvedomovali.

Anna Schirmmanová stála pri okne a hľadela na koľajnice bežiacie za roh, na strmú cestu, ktorá viedla z Jaskového radu k ich domu, na betónový plot a hlasno dýchajúce rušne.

Starý vinohradnícky dom sa vypínal v prudkom svahu, skraja na Vidlicovej ulici. Bola postrachom pohoničov, lebo kone sa namordovali do kopca a dolu mali čo hamovať. Ale domorodci si už zvykli, lebo vedeli, že za úsilím zdolať kopec je krásny výhľad skoro na celú Bratislavu. Dom, čerstvo natretý na zeleno, sa pozeral do ulice dvoma oknami s vyšívanými závesmi, a preto bol pohľad na neho vždy veselý.

Anna vyzerala cez čisté okná na scenériu poprášenu skúpy m snehom, akoby ju videla po prvý raz. Štíhla štyridsiatnička s úsmevom na tvári, ktorý sa strácal len výnimočne, keď ju niečo trápilo, vždy v čistej kuchyni a s plnými hrncami na sporáku, bola dnes plná nepokoja.

Aj Hlavná železničná stanica bzučala akýmsi vzrušením – železničiar cengal na kolesá vagonov, náhradná lokomotíva uháňajúca z depa hlasno hvízdala a preplnený perón č. 1 mrmlal stovkami hlasov. Ľudia podupkávali a očakávali rýchlik z protektorátu. Ako vždy mal meškanie.

Anna v domácej zástere, čakala. Jej tvár bola napätá – pravda, krásna ako tvár všetkých matiek. No Anna nepredvádzala nikdy svoju prostú, prirodzenú veľkosť, vyvierajúcu z jej srdca, ktorá akoby patrila k jej urodzenosti a skromnosti. Ľudí mala rada a každému chcela neustále pomáhať, čo sa zas málokedy páčilo Albertovi.

Juraj oznámil, že príde na dovolenku a ona sa ho nevedela dočkať.

Viac zacítila ako počula, že za ňou niekto stojí. Pomaly sa otočila, aby zachytila úsmev na tvári pevného a štíhleho mladého muža. Na prvý pohľad nebolo na mladej tvári nič nezvyčajné – pravidelné črty, ktoré mal po otcovi, ju robili príťažlivou a po niekoľkých rokoch vojenského výcviku, v pohode aj nepohode, pripomínala ošľahanú tvár kapitána morského škuneru. Živé oči svojím bledomodrým leskom robili dojem zasneného romantika, ale nebolo to tak – mladík vedel racionálne premýšľať a rýchlo sa rozhodovať – to bolo ovocie intenzívneho vojenského výcviku. Jeho pohľad skúmal ľudí a veci zvedavo, obyčajne vyčkával čo sa udeje, aby včas zareagoval. Ústa boli skôr v akomsi permanentnom úsmeve a vytvárali dojem ústretovosti a sympatií. Vytrénovaná a pružná postava, aj napriek oblečeniu, akoby podopierala staré zárubne dverí rodného domu. Zimník mal rozopnutý a spod neho bolo vidieť nový hnedý oblek. V ruke držal vojenský batoh, ktorý sa k fajnovému oblečeniu akosi nehodil.

„Dobrý deň, mama,“ povedal. Väčšinou sa rozprávali po nemecky, ale keď v izbe nebol otec, vždy hovorili po slovensky. I keď v poslednom čase chodil domov častejšie, Anne bol vzácny rovnako ako jeho sestra Gerda, ktorá bývala s rodičmi.

„Otec je doma?“

„Je v pivnici, ako vždy – pri víne. O chvíľu je obed, nezarozprávajte sa!“

Povedala to len tak, lebo Juraj, odkedy odišiel do vojenskej školy, s otcom veľa nenahovoril. Keď Anna znovu osamela, slabo, len tak pre seba, sa usmiala.

Juraj vyšiel na priestranný dvor zarezaný do mierneho svahu. Naľavo stála veľká stodola, kde boli zazimované lisy na hrozno, mlyny, rozličné kade, putne a zopár sudov. Hneď za domom začínal vinohrad. Desať Schirmmanových hektárov sa rozprestieralo až po Brachland na kopci a od suseda Krügera ho delili len kamene. Vinohrady boli vyčistené a pretože zima bola zatiaľ bez snehu, vinohrad vytváral dojem disciplinovanej armády. Korene, uzinené holými šlahúňmi ukrižovanými k vodiacim drôtom, boli pokojné, mali svoj svet a svoj čas, čakali celú zimu na jar. Armáde nebolo vidieť konca.

Z dvora dovidel aj na susedovu šopu a stajňu, kde Krüger choval silného poníka na prácu vo vinohrade. Mimovoľne si spomenul na príjemné chvíľky s Bertou Krügerovou, keď mu sama robila exkurziu v senníku. Bol natoľko prekvapený jej odvahou a žiadostivosťou, že sa nezmohol na nič, čo od neho očakávala. Potom si sám pred sebou pripadal ako neskúsený sopliak, aj keď na to mal právo, veď mal vtedy devätnásť, rovnako ako Berta. Bol s ňou aj zopárkrát v kine, hrali český film s Krištofom Veselým a Adinou Mandlovou. Berta sa úplne stotožnila s mladým párom i svadobnou cestou a nepokryte dávala Jurajovi na vedomie, že na svadobnej ceste vidí ich dvoch, a to čo najskôr. Tak sa jej podarilo vyvolať v Jurajovi pocit hrôzy a nevoľe. No pretože Berta bola tak krásne všade guľatá a ústretová, obával sa jej povedať svoj názor na spoločnú budúcnosť a neustále chvíľu pravdy odďaľoval. Situáciu čiastočne vyriešil Jurajov odchod na prax do Viedne. Berta nejaký čas čakala, ale keď sa Juraj dlho nevracal, zapozerala sa do očí Ferovi od valčíkového tunela a po pár mesiacoch ho priviedla pred oltár. Juraj veľakrát myslel na svoju prvú vážnu skúsenosť so ženou a premýšľal, či to naozaj bola láska, čo navzájom s Bertou k sebe cítili. Niečo mu predsa vravelo, že láska to nebola. Aspoň nie z jeho strany. Vášeň – to je ten motor, ktorý väčšinou ženie muža do náručí žien. Tak ako všetci chlapi v jeho veku, ani on si nepredstavoval Bertu ako družku na celý život. Lákala ho len tým, čím v prvom rade lákajú dievčiny chlapcov – svojou biologickou odlišnosťou. Ešte nechápal, že žena svojou prirodzenosťou hľadá partnera najskôr na celý život, že intuitívne väčšinou dokáže odhadnúť jeho schopnosti a podľa toho sa aj správa. Berta hodnotila ich vzťah racionálne. Možno si chcela s Jurajom len užiť trochu radosť a možno si s ním zaumienila žiť. Hľadala tak prostriedok k svojej realizácii, k sobášu, ktorým začne pre ňu skutočný život – začne rodiť deti a to je jej životným poslaním. Nech už to bolo tak či onak, Berta veľmi

skoro získala (nevedel s kým) bohaté skúsenosti a jej závislosť na mužoch nadobudla sebazničujúce rozmery, čo ju napokon priviedlo do nešťastia. Hľadala tiež samú seba a nezvládla to.

Ako pozoroval nachýlenú strechu susedovej šopy, premkol ho nečakaný februárový chlad.

Z dvorca sa vchádzalo do priestranných pivníc cez silné dubové dvere orámované kamennou zárubňou. Dvere boli pootvorené a Juraj sa cez ne šikovne vtiahol do známeho prítmnia. Štíhly, kostnatý muž s prísnuou tvárou držal v ruke hever a práve sa chystal natiahnuť víno zo súdka. Zdvihol zrak, a keď zbadal Juraja, vrátil sa k svojej práci.

Juraja udrela do nosa známa vôňa kyslého vína, ušľachtilej plesne a starého dreva zrejúceho v chladnej vlhkosti. Vrátila mu spomienky na obe račky, mletie a prešovanie hrozna, plnenie sudov a stáčanie, či neustále koštovanie, ktoré z neho urobilo vinára postupným dozrievaním vín a rokov prestupujúcich touto pivnicou. Jeho druhé ja zostalo tu kdesi, zakliate v sudoch silvánu a rizlingu a zanechalo nekončiacu chuť na jazyku. Objal by tento zvláštny puch voňajúci prácou a pôžitkom, mladosťou a spomienkami.

„Guten Tag, Vater,“ povedal a naklonil sa k otcovi.

„Guten Tag, Georg, čo povieš na toto?“ – Schirmman podal Jurajovi pohár s troškou vína.

Juraj naklonil pohár k horiacej sviečke, vzápätí ho silno pokrútil a trochu si odchlípol. Poprevaloval dúšok v ústach a prehltol.

„Iskrivé, svetlozelené, je už vyvinuté, zrelé, chuť po žihľave a broskyniach. Je to savignon, pravdepodobne minulý rok, skvelé víno, otec!“

Schirmman pokyvkal hlavou, len celkom slabo sa mu objavil na tvári výraz víťazného hráča a možno to bol len ľútostivý závan, čo mu preletel po nehybnej tvári. Nalial synovi z iného hevera pohárik červeného.

„To je niečo nové – tmavorubínové, výrazné triesloviny, trošku je drsnejšie, ale už je zrelé, harmonické, no neviem... cítim tam frankovku a ešte niečo...“

„Si dobrý, mohol by si byť degustátorom,“ smutne konštatoval otec a cez tvár sa mu opäť spustil záves nostalgie. „Tento sud má tri roky, je to pomerne mladá odroda z Klosterneuburgu v Rakúsku, kríženec frankovky modrej a svätovavrinceckého. Volá sa Zweigeltrebe. Ale prečo ti to hovorím... viem, že to nikdy robiť nebudeš – dal si sa k vojsku a ešte k tomu slovenskému! Máš šťastie, že slovenská armáda ide s Hitlerom!“

Juraj vedel, že Hitler pre otca veľa neznamená a povedal to len tak, aby potvrdil všeobecný názor. Do Deutsche partei vtiahol Schirmmana sused Krüger a neustále ho nabádal na rozličné akcie organizované nemeckými kamarátmi, ktorí väčšinou podľahli aktuálnej propagande a eufórii z fanatického oslavovania Hitlera. Schirmman intuitívne cítil, že frenetická oslava nemeckého národa nemôže dopadnúť dobre a preto ho viac zaujímala synova kariéra ako angažovanie sa v nemeckých krúžkoch.

V bode konfrontácie armády s vinárstvom ich debaty končili otáznikom, nepochopením vzájomných názorov a Jurajovými túžbami.

Dnes bol otec akýsi iný. Skleslý, ako človek, ktorý je chorý a nevie, či prežije do zajtra. Ani Juraj rozhovor nepredlžoval, len bez slova pomohol otcovi upratať.

V kuchyni voňali rezne a uhorkový šalát. Slávnostný obed na počesť Jurajovho príchodu. Z tržnice sa vrátila Gerda, pomenšia dievčina, o tri roky mladšia od Juraja, aj keď celkom pekná, šikovná a pracovitá, dokonca vždy móдне oblečená, nie a nie sa vydávať. Priniesla akúsi zeleninu a výborné hrušky.

Pri stole vlastne rozprávala len ona – vypytovala sa Juraja na školu a ako to bolo, keď ich „vyraďovali“.

Na to Juraj oznámil, že o dva týždne odchádza vyradený ročník na východný front.

Gerda stíchla, Anna sa rozplakala a otec povedal, že aspoň bude môcť preukázať svoje hrdinstvo v boji proti bolševikom, potvrdiť vernosť veľkému nemeckému národu. Aj to vyznelo akosi nasilu, ako keď opakuje naučenú formulkú, aby zahnal bolesť, ktorá mu odrazu zachvátila celé vnútro, stúpala odkiaľsi zdola až do hrdla, až nevedel prehltnúť.

Juraj počúval otcove slová a len ťažko si ich vedel vysvetliť. Tak ako otec, ani on sa nikdy o politiku nezaujímal. Propagáciu slovenského vlastenectva, ktoré naplňalo tlač, rozhlas a ulice, bral ako potrebu národa, ktorý si za dlhé stáročia nemohol dovoliť nič svojské, lebo ho ihneď prišliapla maďarská čižma. Veľakrát sa o tom rozprával s Gastonom, ktorý bol nadšený samostatnosťou, fandil prezidentovi Tisovi a obdivoval generála Čaploviča. Keď nastupovali do akadémie v tridsiatom deviatom, nový štát – Slovenská republika – prežíval obdobie s najväčšou mierou samostatnosti. V tieni expanzie Nemeckej ríše vznikol pre novú vládu aj pre stabilizáciu štátu a vnútropolitickú konsolidáciu režimu určitý priestor. Dokonca minister zahraničných vecí František Ďurčanský v duchu

rozširujúcej sa samostatnosti presadzoval politiku postupného odpútania sa od Ríše vlastnými zahranično-politickými aktivitami. V Berlíne však veľmi skoro zaregistrovali „nezdravé“ tendencie ako odklon od Nemecka a útek malého vazala zo spoločného dvorčeka satelitných štátov. Na konferencii v Salzburgu si slovenská delegácia vyslúžila protestnú nótu a rad protiopatrení.

Na kľúčové zložky a ministerstvá mocenského aparátu prišli nemeckí poradcovia a Slovensko sa vo vnútornej politike „lojálne a jednoznačne muselo priznať k nemeckej veci.“ „Vzorový štát“ z propagandistického a mocenského hľadiska bol najefektívnejšou formou ovládania Slovenska. Spoľahlivosť dokazoval plnením hospodárskych dodávok do ríše a podieľaním sa na kľúčových akciách nemeckej politiky – vojenskom ťažení do Poľska, proti Sovietskemu zväzu a riešením kontroverznej židovskej otázky podľa predpísaného vzoru. Za „odmenu“ si vyslúžil pochvalu a označenie vizitkou, ktorú Nemci ukazovali malým štátom juhovýchodnej Európy s komentárom, že „takto môže žiť malý štát, keď sa pridá pod ochranu veľkonemeckej ríše.“ Medzinárodnú tvár Slovenskej republiky významne formoval premiér a minister zahraničia Vojtech Tuka. Nekompromisný odporca demokratického režimu, v minulosti zástanca odtrhnutia Slovenska od Čiech a pričlenenia k Maďarsku. Keďže vzájomné vzťahy satelitov korigovalo Nemecko, Tuka hľadal podporu u Hitlera. Funkcie využíval na presadzovanie svojich predstáv, zdôvodňoval nevyhnutnosť totalitného poriadku a deportácií židovského obyvateľstva. Opieral sa predovšetkým o nacistických poradcov, ktorí významne ovplyvňovali vnútropolitický rozruch v Slovenskej republike a zvyšovali jej závislosť od Tretej ríše. Slovensko profitovalo z vývozu produktov hlavne do Nemecka a významným artiklom bolo aj víno.

Väčšina bratislavských vinohradov vždy patrila nemeckým majiteľom. Po nástupe fašizmu v Nemecku a Rakúsku ich sebavedomie neobyčajne stúplo. Mnohí z nich zbohatli v období prvej republiky, dokonca im žičila aj hospodárska kríza – bol nadbytok lacných pracovných síl, a tak bez ťažkostí a väčších finančných obetí obnovovali poškodené vinohrady a pomerne ľahko umiestňovali svoju produkciu aj v českých krajinách.

Koncom búrlivých tridsiatych rokov sa nemecké vinohradnícke cechy zasadzovali za rozbitie republiky a otvorene presadzovali nacistickú ideológiu. Zarábali fantastické sumy na vývoze vína a boli horlivými propagátormi nemeckej dobyvačnej politiky.

Rod Alberta Schirmmana pochádzal od Rýna, ale v Bratislave – Pressburgu pestoval víno už od 16. storočia. Víno predstavovalo pre Alberta celý svet, kultivovanie a zavádzanie nových odrôd bolo pre neho jediné politikum. Pohyboval sa väčšinou v nemeckej komunite a po slovensky vedel len toľko, aby dokázal povedať to najpotrebnejšie. Pri jednom vinárskom stretnutí v Račišdorfe, mohli by sme ho nazvať aj ochutnávkou, sa zoznámil s Františkom Končekom zo Svätého Jura. Konček priviezol so sebou vynikajúce silvánske a ponúkol Schirmmanovi ušľachtilé štepy, ktorými by si Albert mohol obohatiť svoj sortiment. Okrem dobrej nálady, ktorou Konček nikdy nešetril, chutného vína a ústretovosti priviezol so sebou aj krásnu dcéru Annu. Po prvý raz sa stalo, že Schirmman venoval viac pozornosti niekomu inému ako vínu. Známosť netrvala ani príliš dlho a bola ruka v rukáve. Schirmmanovi sa páčilo aj to, že Anna vedela obtožne nemecky a nemusel si lámať hlavu pri hľadaní slovenských výrazov. Rýchlo za sebou prišli deti – syn, ktorému Anna presadila meno Juraj, a pri dcére nástojil Albert na nemeckom mene, nuž tak prišla na svet Gerda. Zdalo by sa, že keď deti vyrastú prevažne v nemeckom prostredí, aj ich názory sa budú blížiť aktuálnym nemeckým tendenciám. Anna ich však vychovávala v slovenskom národnom duchu tak, ako aj ju vychovali rodičia a Juraj s Gerdou boli väčší Slováci ako mnohí, ktorí behali po mesiacoch v uniformách Hlinkovej gardy. Najväčší vklad ich mamy bola tolerantnosť, šlachetnosť a zmysel pre spravodlivosť. Otcov zasa precíznosť, poriadok a zodpovednosť.

Schirmman veľmi chcel, aby Juraj prevzal po ňom vinohradníčenie, ale aj keď sa veľmi rýchlo naučil rozumieť vinohradu a vínu, otcovi rád a usilovne pomáhal, pohár iskrivého a lahodného rizlingu mu nič nehorvoril. Dokonca začal chodiť do vinárskej školy vo Viedni, maturitou zavŕšil štúdium na bratislavskej obchodnej akadémii, ale ťahalo ho neustále kdesi inde. Keď mal dvadsaťtri rokov, prihlásil sa do novozriadenej Vojenskej akadémie v Banskej Bystrici. To bolo roku 1939.